

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ НАУКИ І ОСВІТИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ
НАМНУКРАЇНИ»
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА
АКАДЕМІЯ»ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
КВНЗ «ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ, ІНКЛЮЗИВНОЇ І ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ОСВІТИ

20 жовтня 2022

Збірник наукових праць

Харків 2022

УДК: 376+37.04:316.61+37.091.3:613

А 43

Редакційна колегія:

Головний редактор – **Бойчук Юрій Дмитрович**, д. п. н., професор, член кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Заступник головного редактора – **Бережна Світлана Вікторівна**, д. філософ. н., професор, проректор з наукової, інноваційної і міжнародної діяльності ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Члени редакційної колегії:

Бацилєва Ольга Валеріївна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Галій Алла Іванівна – кандидат біологічних наук, доцент, завідувач кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Коваленко Вікторія Євгенівна – кандидат психологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри спеціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Комісова Тетяна Євгенівна – кандидат біологічних наук, доцент, професор кафедри, завідувач кафедри анатомії і фізіології людини імені Я.Р. Синельникова, координатор з наукової роботи факультету природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти

Микитюк Сергій Олександрович – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету природничої, спеціальної і здоров'язбережувальної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди,

Науменко Наталія Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри здоров'я людини, реабілітології і спеціальної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

«Актуальні питання спеціальної, інклюзивної і здоров'язбережувальної освіти», (20 жовтня 2022 р.) / за загальною редакцією проф. Бойчука Ю. Д. – Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022.

У збірці представлено матеріали регіонального круглого столу метою якого було обговорення питань створення здоров'язбережувального і безпеко-орієнтованого освітнього середовища у закладах освіти в умовах військового стану, визначення шляхів збереження фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я дітей, підлітків та студентської молоді в умовах військового стану, досвіду здоров'язбережувальної роботи в закладах освіти в умовах військового стану; висвітлення технологій навчання, виховання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами в закладах спеціальної освіти та з інклюзивним навчанням в умовах військового стану.

Для фахівців у галузі спеціальної та інклюзивної освіти, викладачів, аспірантів і здобувачів закладів вищої освіти

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

Протокол № 11 від 16.11.2022 р.

©Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

ЗМІСТ

<i>Андрусенко Л. Ю., Кришталь А. І.</i> Розвиток пізнавального інтересу до вивчення біології як складова створення здоров'язберігаючого середовища в умовах шкільної освіти.....	6
<i>Антоненко А.В.</i> Застосування ерготерапії для розвитку побутових навичок у дітей з інтелектуальними порушеннями аспекти формування духовного здоров'я студентської молоді	9
<i>Астахова М.С.</i> Безпечне освітнє середовище: профілактика дитячого травматизму в умовах воєнного стану	13
<i>Блінова Т. А.</i> Розвиток та практика інклюзивної освіти в закладах дошкільної освіти в Німеччині.....	18
<i>Бровченко А. К.</i> Проблеми самовизначення підлітків та юнацтва з порушеннями інтелекту в умовах воєнного стану.....	20
<i>Водоп'янова Ю.О.</i> Використання різновидів арт-терапії у практиці роботи з розвитку навичок соціальної взаємодії дітей із селективним мутизмом	23
<i>Гудзь А.В.</i> Особливості розвитку мовлення у дітей із розладами аутистичного спектру	27
<i>Гуріна Т.О.</i> Використання методики «діагностика розумового розвитку дітей раннього віку» для діагностики інтелектуальних порушень у дітей в системі раннього втручання.....	30
<i>Данілова Я.М.</i> Шляхи вдосконалення професійної компетенції керівників закладу освіти з інклюзивною формою навчання	35
<i>Дерман Н.В.</i> Відновлювальна робота з хворими на афазію	38
<i>Дорожко І.І.</i> Настільні ігри у процесі розвитку зв'язного мовлення у дітей молодшого шкільного віку зі ЗПР	43
<i>Друганова О.М.</i> Основні напрями і нетрадиційні методи корекційної роботи логопеда із сім'єю дитини із знім в умовах військового стану основні напрями і нетрадиційні методи корекційної роботи логопеда із сім'єю дитини із знім в умовах військового стану	45
<i>Єніфанова-Кожевнікова Т. В.</i> Особливості формування ігрової діяльності дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку ...	48
<i>Жданова К.О.</i> Значення дидактичних ігор у корекції мовлення дітей старшого дошкільного віку	53
<i>Журавель А. А.</i> Логопедичне дистанційне обстеження дітей п'яти-шестирічного віку	55
<i>Качан Т.С.</i> Методика визначення стану сформованості здоров'язберезувальних умінь та навичок учнів з інтелектуальними порушеннями	58
<i>Кобченко С. Р.</i> Труднощі комунікації дітей з інтелектуальними порушеннями в період воєнного часу	64

Дорожко І.І.

доктор філософських наук, професор
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С.Сковороди

НАСТІЛЬНІ ІГРИ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗІ ЗПР

Питання закономірностей дітей з відхиленнями у розвитку вивчали Л. Виготський, О. Запорожець, О.Колишкін, О. Терета, Л. Прохоренко, С.Цапенко, тощо. У свою чергу В.Кротенко, Т.Сак, Д. Степанюк розглядали проблему корекції затримки психічного розвитку у дітей різного віку. Особливу увагу вчені надають корекції мовлення, вважаючи, що саме мовлення не тільки сприяє процесу пізнання навколишнього світу, але і забезпечує соціалізацію дитини. Спеціалісти підкреслюють важливість корекції зв'язного мовлення, яке лежить в основі комунікації.

Особливості розвитку зв'язного мовлення у дітей із затримкою психічного розвитку вивчалися Н. Баташевою [1], І. Глущенко [2], О. Мілевською [3], О.Терета [4], тощо.

Говорячи про словниковий запас дітей із ЗПР спеціалісти відзначають: значне розходження між пасивним та активним словником; неточне вживання слів; мало слів, що позначають загальні поняття та конкретизують ці поняття; утруднена активізація словникового запасу.

Слід зазначити, що для молодших школярів із ЗПР характерна недостатньо розвинена інтонаційна промовистість промови. Тому можна спостерігати складнощі емоційного розповідання віршів, казок [4].

Настільну гру можна вважати одним з ефективних засобів соціалізації, розвитку та виховання дитини. Фахівці відзначають ефективність використання настільних ігор для розвитку мовлення. По-перше, настільна гра є добре відомою, звичною та улюбленою формою діяльності для будь-якої дитини. По-друге, це один із найбільш ефективних засобів активізації, який залучає учасників до ігрової діяльності за рахунок змістовної природи самої ігрової ситуації та може викликати високе емоційне та фізичне навантаження. По-третє, гра є мотиваційною за своєю природою. По-четверте, саме гра дозволяє вирішувати питання передання знань, навичок і здібностей, глибокого особистісного усвідомлення учасниками законів природи та суспільства. По-п'яте, гра, як правило, багатофункціональна та переважно колективна форма діяльності. Це робить її ще більш привабливою не лише для спеціалістів, а й для дітей.

Таким чином, можна стверджувати, що настільні ігри є однією з інноваційних унікальних форм діяльності, яку можна використовувати у роботі логопеда з дітьми.

Мета нашого дослідження проаналізувати особливості застосування настільних ігор розмовного жанру як прийому розвитку зв'язного мовлення учнів молодших класів із ЗПР.

Нами було проведено констатувальний, формувальний та контрольний експерименти. За результатами констатуючого експерименту було встановлено два види проявів порушень зв'язного мовлення у молодших школярів із затримкою психічного розвитку: порушення, що виявляються у володінні мінімальною одиницею зв'язного мовлення - реченням, що набувало ще більшої виразності в процесі текстової діяльності; порушення, що виявляються переважно у оволодінні дітьми навичками складання різних видів оповідання.

Результати констатувального експерименту свідчать, що молодші школярі із затримкою психічного розвитку мають середній рівень та низький рівень розвитку зв'язного мовлення. На підставі виявлених помилок, ступеня їхньої виразності у дітей із затримкою психічного розвитку були визначені рівні розвитку зв'язного мовлення, що сприяло розробці основних напрямів, методів та прийомів корекційної роботи

У формувальному експерименті ми використовували заняття з іграми розмовного жанру. Ігри розмовного жанру дають можливість привчати дітей думати, пробуджувати в них самостійну думку, яку треба висловити; збільшувати мовленнєву активність; сприяти розвитку зв'язного мовлення; створювати умови для розвитку загальної та пізнавальної активності; вчитися культурі спілкування один з одним; розширити знання дітей про оточуючий світ, збагачення їх вражень; розвивати інтонації у процесі розповідання.

Нами було розроблено гру «Казки kota Баюна».

Завдання нашої авторської гри:

- розвиток навичок щодо складання частини оповідання;
- розвиток навички продовжувати складання оповідання за попередніми учасниками;
- формування комунікативних навичок;
- можливості для артикуляційної гімнастики, промовляння скоромовок, тощо.

Зміст гри полягає в тому, що діти складають колективну розповідь. Проте роблять це під "керівництвом" кубика, який "вибирає" не лише картинку, яку треба включити до оповідання, а й завдання, яке має виконати завдання. Приклад завдання: сказати скоромовку, виконати вправу артикуляції тощо. Під час гри робота логопеда з розвитку зв'язного мовлення одночасно одночасно проводиться за чотирма напрямками:

- 1) корекція семантичного оформлення висловлювань;
- 2) корекція лексико-граматичного оформлення;
- 3) корекція фразової мови;
- 4) збільшення словникового запасу.

Результати контрольного експерименту не зафіксували значних кількісних змін, проте якісний аналіз дозволяє стверджувати, що використання настільних ігор розмовного жанру сприяє корекції зв'язного мовлення у дітей із затримкою психічного розвитку.

Отже, використання настільних ігор розмовного жанру можна розглядати як прийом розвитку зв'язного мовлення у дітей із затримкою психічного розвитку молодшого шкільного віку.

Перспективами подальшого дослідження вважаємо вивчення впливу використання настільних ігор розмовного жанру на розвиток комунікативних здібностей у молодших школярів із затримкою психічного розвитку.

Література

1. Баташева Н. І. Розвиток словника емоційної лексики у дітей із ЗПР. Практична психологія в інклюзивному середовищі : матеріали I Всеукр. наук. інтернет-конф. (м. Переяслав-Хмельницький, 21 лют. 2019 р.). Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 131-136.
2. Глущенко І. І. Дослідження особливостей актуалізації лексичного досвіду учнями із ЗПР. Збірник наукових праць Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. Івана Огієнка. 2012. Вип. 20. С. 261–267.
3. Мілевська О. П. Методичні аспекти формування розуміння текстів у молодших школярів із затримкою психічного розвитку. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський : Медобори, 2011. С. 159–168.
4. Терета О. У царину слова. Формування зв'язного мовлення дошкільників із ЗПР. Дефектолог. 2017. № 9. С. 20-29.

Друганова О.М.

магістрант спеціальності «Логопедія»

доктор пед. наук, професор

Харківський національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди

ОСНОВНІ НАПРЯМИ І НЕТРАДИЦІЙНІ МЕТОДИ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ ЛОГОПЕДА ІЗ СІМ'ЄЮ ДИТИНИ ІЗ ЗНМ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Велику роль і найбільший вплив на дитину з порушеннями мовлення, як відомо, відіграє родина: батьки, брати, сестри та інші близькі родичі. Адже відсутність спеціальних знань і умінь для роботи з дитиною з мовленнєвою патологією, пасивність, а інколи і байдужість з боку батьків, призводить до втрати часу, посилення негативних наслідків, спотворення процесу формування особистості дитини. Саме родина, як зазначають Д.М. Ісаєва, А.І. Захарова, Т.М. Мішина, Д.А. Петровська та інші, здатна забезпечити «корекційно-розвивальну, компенсуючу та реабілітаційну функції».

Результати аналізу наукових досліджень, безпосередня логопедична практика довели, що залучення батьків до корекційно-педагогічного процесу як повноправних партнерів-педагогів своєї дитини, сприяє:

- усвідомленню ними «наслідків не скоригованої проблеми», що дає змогу «...прискорити та покращити процес логопедичного впливу на дитину» [4, 301];
- розширенню поінформованості батьків про потенційні можливості дитини, її перспективи у різних аспектах життя; їх обізнаності щодо рівнів розвитку у